**LEDER: DEN SKANDINAVISKE BARNEBIBEL.
BARNELITTERATUR, BIBELRESEPSJON OG KULTURELL BIBEL**

Barnebibler som utgis i dag, bygger bro mellom den antikke verden og vår verden. Dette er to helt forskjellige livsverdener, med ulike virkelighetsforståelser, ulike verdier og ulike syn på barn og ungdom. Hvordan transporteres Bibelen, som bok, tekst, og ide over til utgivelser for en lesegruppe som er vant til TV og data fra svært ung alder, som er oppvokst i en underholdningskultur med internasjonale og kommersielle aktører? Hvordan henger tekst, bilde og budskap sammen? Hvilke verdier og idealer kommer til uttrykk? Hvordan håndteres f.eks. kjønn, etnisitet eller den kompetente leser? Hvor nær til bibelteksten er de ulike barnebiblene og hvor mye fantaserer de fritt? Hvilke friheter tar de seg, og hva er konsekvensene av dette? Slike spørsmål diskuterte vi på et tverrfaglig seminar på Det teologiske fakultet på Universitetet i Oslo i juni 2018. Forskningsartiklene i dette nummeret av Prismet springer ut av dette seminaret.

Barnebibelen som kommersielt produkt

Oversettelsen og utgivelsen av Anne de Vries' *Barnas bibel* i de nordiske landene i 1959–1960 markerer en endring i barnebiblens rolle: Fra primært å være lærebok for skolen ble barnebibelen en barnebok for hjemmet. Denne endring avspeiler samfunnenes økede sekularisering og en gradvis forflytting av trosopplæringen fra skolen til kirken og hjemmet. Dermed har barnebiblene de siste seksti årene konkurrert på det frie bokmarkedet, og det har påvirket både form og innhold. Barnebiblene er resultat av en rekke (usynlige) valg, foretatt av barnebibelskaperne i samarbeid med forlagene. Disse valgene reflekterer den samtiden bøkene blir til i, og styres av hvilken målgruppe utgivelsen sikter mot: Sikter man f.eks. mot kjernemenigheten eller mot et bredere, kulturkristent publikum? Målgruppens alder – og ved enkelte anledninger kjønn – spiller også inn. Både teologiske, pedagogiske og kommersielle vurderinger ligger til grunn for de mange valg som foretas i den kompliserte utgivelsesprosessen. Resultatet

er de flotte, rikt illustrerte, profesjonelle barnebiblene som er tilgjengelig på det nordiske markedet i dag. De er bestselgere, og salget holder seg jevnt. Samtidig er også barnebibelen et uttrykk for bestemte oppfatninger av hva Bibelen er, har vært og skal/bør være.

Barnebibelen som forskningsfelt

Når vi skal forske på dette spenningsfeltet, er det behov for flere faglige perspektiver: bibelfag, systematisk teologi, praktisk teologi, pedagogikk og barnelitteratur, for å nevne de viktigste. De teologiske disiplinene kan f.eks. belyse transformasjonen fra bibel til barnebibel og medfølgende endringer i gudsbilde og kristologi, noe den svenske forskeren og senere biskopen Sören Dalevi gjør i boken *Gud som haver barnen kär?* fra 2007. Det barnelitterære forskningsfeltet kan peke på andre, men minst like definerende karaktertrekk ved barnebiblene: forholdet mellom tekst og bilde, didaktiske virkemidler, eller hvilken leserrolle og barndomskonstruksjon (og dermed hvilket barndomsideal) som er innskrevet i barnebiblene. Astri Ramsfjell har med sine tidligere utgivelser bidratt vesentlig til denne delen av forskningsfeltet, og i dette nummeret av *Prismet* leverer hun et nytt bidrag.

Barnebibelen som «kulturell bibel»

Barnebibelen er en bibel som folk faktisk møter. Vi kan si at de representerer en «kulturell bibel». Dette er et uttrykk som Jonathan Sheehan (i boken *The Enlightenment Bible: Translation, Scholarship, Culture* fra 2005) og senere James Crossley (i *Harnessing Chaos* fra 2014) har brukt for å si noe om Bibelens status i allmennkulturen. Der Bibelen ifølge kirkelig tradisjon representerer «sannheten», representerer den i allmennkulturen en litterær klassiker med pedagogiske og moralske kvaliteter. I en tid med økende sekularisering og religiøs mangfold og minkende bibelkunnskap lever altså ulike ideer om hva Bibelen egentlig handler om, side om side. Bibelen brukes ikke bare i kirken, men kan også legitimere politiske standpunkter og kulturelle verdier. Yvonne Sherwood snakker f.eks. om at Bibelen kan forstås som en «Liberal Bible» som legitimerer vestlige, demokratiske verdier (*Biblical Blasphemy: Trials of the Sacred for a Secular Age* fra 2012). I flere av bidragene i dette nummeret står disse perspektivene sentralt. På hvilken måte er de skandinaviske barnebiblene et uttrykk for vår tids kulturelle bibel? Plasseres bibeltekstene inn i en gjengs og allmenn oppfatning av verden og verdier, slik at de primært fremstår som aktører innenfor en liberal og demokratisk diskurs? Hva skjer i dette spenningsfeltet med bibeltekstene, og hva skjer med synet på barnet som (potensielt) troende, som individ og som autonom aktør?

Ulike barnebibler

Det finnes altså en mengde barnebibler på markedet, og det kommer stadig nye. Noen oversettes og noen nyskrives på skandinaviske språk. Hvordan skal en kateket eller trosopplærer – eller en fadder eller bestemor som leter etter dåpsdagspresang – finne frem til den mest hensiktsmessige barnebibelen? Noen er bevisst hva de er på jakt etter, andre velger en bok de kjenner fra før, eller en som umiddelbart appellerer visuelt. Det er imidlertid flere andre hensyn å ta. Bidragene i dette nummeret undersøker særlig to dimensjoner: først hvordan boken relaterer seg til selve bibelteksten, og deretter hvilket tolkningsrom det legges opp til for (barne)leseren.

Forhold til bibelteksten: Ligger barnebibelen tett på ordlyden i en standard bibeloversettelse, eller er den fri og parafraserende? *Bibel for barn* av Karin Andersson og Ulf Løfgren er et klassisk eksempel på en tekstnær barnebibel. Den norske førsteutgaven fra 1996 ligger tett på NO78/85, og andreutgaven fra 2013 er oppdatert mot *Bibel 2011*. Som et eksempel på en barnebibel som tar seg store friheter i forhold til bibelteksten, kan vi nevne *Bibelfortellinger for barn* (2017), der Svein Tindberg har skrevet teksten. I denne boken møter vi blant annet karakterer og fortellerstemmer som Tindberg har diktet inn. Her har vi merket oss forskjellen på de to titlene: Den ene vil være «bibel» for barn, den andre nøyer seg med å presentere «bibelfortellinger».

Tolkningsrom: I hvilken grad ledsages fortellingene av en eksplisitt dogmatisk og/eller moralsk tolkning? Og i så fall: Hvilken tolkning? Den kanskje fremste klassikeren blant barnebiblene, nevnte *Barnas bibel* av Anne de Vries, har blitt kritisert for å styre fortellingene i en retning som er problematisk både teologisk og pedagogisk. Vi kan kanskje tolke de bibeltekstnære barnebiblene som en reaksjon mot de Vries' tilnærming; ved å legge seg tett på bibelteksten beholdes tekstens tolkningsmuligheter. Johannes Møllehaves *Barnas bibel på vers og rim* representerer en annen motpol til de Vries: en lekende og humoristisk gjenfortelling i en stram verseform, som innbyr til å videre ettertanke og fabulering. Med Desmond Tutus *Guds barn: Bibelfortellinger* (2011) svinger pendelen tilbake: Her er hvert oppslag utstyrt med både en overskrift og en kort bønn som tydelig styrer tolkningen i en bestemt teologisk-moralsk retning. Hvis man er komfortabel med denne teologisk-moralske utmyntingen, kan den oppleves som en støtte og hjelp. Hvis ikke, kan den oppleves svært forstyrrende, eller at denne formen begrenser barnets fortolkningsrom.

I dette nummeret

Den første artikkelen i dette Prismet-nummeret er skrevet av norske Astri Ramsfjell. Her analyseres nevnte Tindbergs *Bibelfortellinger for barn* og den danske forfatteren Ida Jessens *Bibelhistorier* fra 2016. Artikkelforfatteren spør

hva som kjennetegner bøkens fortellerholdning og den innskrevne leseren som fortelleren vender seg til, og vektlegger særlig narrative strategier som bidrar til å konstruere barneleseren som et kompetent, selvstendig og reflekterende individ.

Den andre artikkelen kommer fra danske Louise Heldgaard Bylund, som argumenterer for at en barnebibels form og innholder i interaksjon med utgivelseskontekstens kultur. Analysene av *Bibelfortellinger for barn* og den danske *Sigurd fortæller bibelhistorier* viser at barnebiblene insisterer på at bibelske fortellinger har relevans i nåtidige barns liv, samt at de etiske og sosiale verdier som blir presentert som positive i barnebiblene, stemmer overens med de som holdes i hevd i vestlige demokratiske samfunn.

Neste bidrag kommer fra danske Kasper Bro Larsen, som undersøker en rekke populære barnebibler på det danske marked som uttrykk for kristen og samfunnsmessig erindringsmobilisering. Mens den autoriserte Bibelen delvis er glemt og gjemt i arkivet, avspeiler barnebiblene den kulturelt erindrede bibelkanon. Artikkelen undersøker hvordan barnebiblene konstruerer det bibelske ved ulike mekanismer og i ulike henseender.

Siste forskningsartikkel er skrevet av norske Ingunn Aadland. Hun undersøker hvordan kvinner er representert i barnebibler utgitt det siste tiåret. Et hovedfunn er at barnebibler prioriterer fortellinger der menn er hovedpersoner, og at selv der kvinner spiller en sentral rolle, blir de enten marginalisert eller redusert til stereotypiske synderinner. Artikkelen diskuterer hvordan dette kan tolkes både som lojalitet mot Bibelen slik den blir husket og forstått i vår kultur, og som uttrykk for problematiske tendenser og verdier i vår egen tid.

Dette nummeret inneholder dessuten en praksisartikkel av bibelbrukskonsulent Hans Johan Sagrusten om det å formidle bibeltekster gjennom tegning og en refleksjonsartikkel av biskop Atle Sommerfeldt om diakonal bibellesning. Nummeret byr også på anmeldelser av nye bøker om didaktikk og spiritualitet i kirkens trosopplæring. God lesning!

Louise Heldgaard Bylund,
Gunnar Haaland,
Marianne Bjelland Kartzow
og Ingunn Aadland
(gjesteredaktører)